

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 204/16

KLAGER: Pål Schaathun
ADRESSE: Skottegaten 22C, 5011 Bergen pal.schaathun@gmail.com
PUBLIKASJON: NRK
PUBLISERINGSDATO: 06.03.2016
STOFFOMRÅDE: Utenriks
SJANGER: Nyhet
SØKERSTIKKORD: Balanse, klargjøring av bakenforliggende forhold
REGISTRERT: 29.07.2016
BEHANDLET I PFU: 29.11.2016
BEHANDLINGSTID: 120 dager
KLAGEGRUPPE: Journalist/fotograf
PFU-KONKLUSJON:
HENVISNING VVP.:
OMTALE/ANONYM.:
MERKNADER:

SAMMENDRAG:

NRK Dagsrevyen publiserte søndag 6. mars 2016 et innslag fra Homs i Syria. Innslaget var laget av NRKs korrespondent i Midtøsten.

<https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/NNFA03030616/06-03-2016#t=19m23s> (innslag 14 og 15).

Innslaget hadde slik innledning - med Sigurd Falkenberg Mikkelsen i ruta:

«Dette er så langt vi kommer her i utkanten av Homs. Fem år med krig har satt dype spor i en av Syrias største byer. Vi står nå på grensen mellom det siste opposisjonskontrollerte området her i Homs og myndighetssiden. Det er fortsatt væpnede grupper her inne. Det har vært gjort forsøk på å få til en gjenforeningsavtale for å åpne opp området. Det gjør at, selv om ikke vi slipper inn, så kan sivile krysse denne grensen, i motsetning til andre steder i landet. Og tørsten etter et vanlig liv er sterk.

Utskrift vedlagt.

KLAGEN:

Klageren er frilans pressefotograf. Han opplyser at han har besøkt Syria flere ganger under borgerkrigen og at han har arbeidet i en leir for syriske flyktninger. Han undrer seg over

hvordan NRKs team greide å komme seg til Homs uten å bli kidnappet eller drept. Videre skriver han:

«Over 1000 militante grupper opererer i regionen. Det høres livsfarlig ut. Hvordan krysset de grensen inn til verdens farligste område? Fikk de beskyttelse? Samarbeidet de med noen? Hadde NRK noen bindinger? Fikk de fritt intervju dem de ville? Kunne NRK rapportere sannferdig?»

Når NRKs reportasjer fra Syria lages i samarbeid med, og under kontroll og oppsyn av Assad-regimet, MÅ seerne opplyses om dette. Det er ganske åpenbart at journalistikk på innsiden av et diktatur og tilgang til kilder og intervjuobjekter er kraftig begrenset når hele premisset for reportasjereisen er å samarbeide med myndighetene.

Reportasjen i seg selv inneholder få faktafeil, men hele årsaken til sivilbefolkningens situasjon, den brutale bombingene av sivile, gjennomført av Assad-regimet i 5 år, hoppes bukk over. Dette er kanskje forståelig når man jobber i livsfarlige områder med myndighetene hengende over skulderen gjennom hele arbeidsdagen, men det forsværer ikke at hjemmeredaksjonen skal la Syrias informasjonsdepartement redigere NRKs formidling. Normalt skal NRK la begge parter i en konflikt komme til orde, normalt skal NRK fortelle åpent om sine bindinger, og særlig når reporteren er underlagt en åpenbar sensur. Seerne får ikke vite noe i introduksjonen fra studio om premisset.»

Klageren viser til Vær Varsom-plakatens punkt 2.3, om åpenhet om bakenforliggende forhold som kan være relevant for publikums oppfatning av det journalistiske innholdet. Han viser også til Redaktørplakatens formulering om at redaktøren skal fremme en saklig og fri informasjons- og opinionsformidling. Han mener den frie formidlingen er fraværende i det påklagede innslaget.

Sekretariatet forela klagen for NRK, som bekreftet at man må ha med seg en «minder» på reportasjer som dette, men at det ikke legges noen formelle begrensninger i hva som lages av journalistikk. Det vises til at om man ikke hadde akseptert dette ville det vært vanskelig å rapportere fra autoritære regimer.

FORENKLET SAKSBEHANDLING:

Sekretariatet underrettet partene om at saken ville bli forelagt PFU med forslag om forenklet saksbehandling, i tråd med følgende innstilling:

«Pressens Faglige Utvalg er enig med klageren i at det styrker journalistikken at bakenforliggende forhold opplyses. Dette må imidlertid tilpasses både medium og de faktiske forhold. Utvalget har vært i kontakt med NRK som opplyser at alle utenlandske journalister som ønsker å rapportere fra Syria må søke om pressevisum fra myndighetene. Ved ankomst til Damaskus må man møte opp hos informasjonsministeriet, hvor man gjør rede for hvor man vil reise. Journalist/team får tildelt en «minder» som er ansvarlig for sikkerhet, og som passer på at man ikke reiser til andre områder enn det som er avtalt. Dette er, fortsatt ifølge NRK, ingen uvanlig prosedyre i autoritære regimer, og de samme vilkårene gjelder for rapportering fra BBC, CNN, SVT, TV2 etc. Men ifølge NRK legges det ikke noen formelle begrensninger på hvem man snakker med, og at det ikke er noen form for sensur eller kontroll av det som produserer av journalistikk før publisering. Gitt de forhold som

beskrives her kan ikke utvalget se at det var presseetisk påkrevd å informere om hvilke forhold det påklagede innslaget ble produsert under.

Utvalget konkluderer med at NRK ikke har brutt god presseskikk.»

Klageren hadde kommentarer til sekretariatets innstilling. Han opplyser at han har reist fem ganger til Syria som fotofrilanser for TV 2 og at han aldri har samarbeidet med Assad-regimet. Han reagerer på at sekretariatet aksepterer NRKs forklaring. «Å ikke opplyse om at man samarbeider med et diktatur er ganske oppsiktsvekkende. At PFU synes det er helt ok er bare et tegn på at ingen har tatt seg bry med å sette seg inn i stoffet.»

Utvalget avviste i sitt møte 27.09.2016 sekretariatets forslag og ba om at det ble igangsatt full klagebehandling.

TILSVARSRUNDEN:

NRK anfører at «utenlandske journalister som vil drive reportasjevirkosomhet i regjeringskontrollerte områder i Syria må søke pressevisum på forhånd. Ved ankomst til Damaskus møter de opp hos regjeringens informasjonsministerium og forteller hvor man vil reise. Journalist/team får tildelt en såkalt «minder» (ledsager) som er ansvarlig for sikkerhet, og som passer på at man ikke reiser til andre områder enn det som er avtalt». Det anføres videre at det ikke er noen formelle hindringer for å kontakte de kildene man ønsker, «men journalistene må trå varsomt også av hensyn til kildenes sikkerhet. Men verken ledsageren eller andre fra regimet har noen myndighet eller anledning til å sensurere, kontrollere eller gå gjennom opptak eller direkterapporter før de sendes eller tas med ut av landet igjen. Det er altså ikke snakk om at NRK har akseptert en sensur av vårt innhold før publisering.»

Det vises i NRKs tilsvaer til at man gjerne skulle vært både ledsager og begrensning til bevegelsesfrihet foruten, man at dette er noe man har vært nødt til å akseptere for i det hele tatt å kunne rapportere fra krigsområder.

NRK sier seg enig med klager i at pressen har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk, VVp 1.2, men at det ikke kan være slik at alle syn eller alle fakta må behandles i enhver publisering.

Angående kjernesporaålet i klagen, om NRK skulle ha opplyst seerne at NRK-teamet ble fulgt av en representant for myndighetene, anføres det i tilsvaret at dette er en relevant problemstilling og et interessant prinsipielt spørsmål. Det anføres at man i NRK har et prinsipp om at det skal informeres hvis man driver journalistikk under såkalt «embedding», det vil si at man er underlagt både beskyttelse og kontroll av stridende styrker og rapporteres fra deres side av krigføringen. Likedan opplyses det når man er underlagt store begrensninger i hva man får rapportere om, eksempelvis fra Nord-Korea. «Vi har valgt å sette grensen for informasjon om premissene der det utøves direkte sensur eller kontroll av det som produseres, eller direkte begrensninger for hvem vi kan eller ikke kan intervju.» Det vises til at dette er etablert og langvarig praksis både for norsk og internasjonal presse.

Samtidig opplyser NRK at det, på bakgrunn av den konkrete klagen, vil bli diskutert om NRK oftere skal gi publikum opplysning om premissene journalistene har arbeidet under,

selv om det kan være vanskelig å sette et absolutt skille for når det er riktig å gjøre det, og når det ikke er det. NRK benytter anledningen til å takke klageren for at han har tatt opp en relevant og viktig problemstilling. Man samtidig avviser NRK påstanden om at det i det konkrete tilfellet foreligger brudd på VVp 2.3, om å informere om bakenforliggende forhold.

Klageren peker på at sensuren er utført før første spørsmål er stilt. «Denne PFU-klagen kritiserer ikke reporterens handlinger og det påfallende fraværet av regimekritikk, selv når det filmes på et åsted for grusomme krigshandlinger, men det totale fraværet av redaksjonell kontekst og ærlighet overfor seerne når reportasjen blir presentert på Søndagsrevyen hjemme i Norge.»

Klageren inviterer PFU til en prinsipiell debatt «om hvor tette bindinger en redaksjon kan ha med en aktiv part i en konflikt uten at seerne/lytterne får vite om det. Han mener hver setning til reportasjen er preget av begrensninger. Han viser for øvrig til en reportasje i TV 2. Der het det: «... vi besøker henne med regimets tillatelse og personer fra myndighetene følger oss til enhver tid» (<http://www.tv2.no/v/1039434>).

NRK avviser nok en gang klagen og mener klager og NRK har forskjellig oppfatning om hva som ligger i begrepet «sensur». NRK anser at sensur innebærer forhåndskontroll av journalistisk innsamlet materiale, mens det som faktisk skjedde i forbindelse med produksjonen av den innklagede reportasjen var overvåking. «Begge deler er inngrep mot en fri og uavhengig presse, men etter vårt skjønn er sensur et betydelig mer omfattende inngrep i pressens virksomhet enn overvåking.»

I NRKs tilsvaer blir det igjen understreket at NRKs praksis er i samsvar med etablert praksis i svært mange medier, og at grensen for informasjon om premisser går der det utøves direkte sensur eller kontroll av det som produseres, eller det legges direkte føringer/begrensninger for hvem man kan eller ikke kan intervju.

